

Az Anyanyelvi Konferencia Védnökségének beszámolója

Tisztelt Konferencia! Kedves Barátaim! Kedves Vendégeink!

Az én feladatom az, hogy a Védnökség megbízásából jelentést tegyek a konferenciának a mögöttünk levő évekről. Hogyan éltünk az idővel, mit valósítottunk meg azokból a feladatokból, amelyeket a IV. konferencián, illetőleg a két évvel ezelőtti védnökségi ülésen magunk elé tűztünk? Mi az, amiben — ilyen vagy olyan okból — nem jutottunk a kívánt mértékben előre? Az elmúlt ciklus eseményei-eredményei áttekintése után szándékozom röviden visszatekinteni a kezdettől eltelt időre is; ezt nemcsak az indokolja, hogy ilyen módon magunk is jobban látjuk vállalkozásunk fejlődését, főbb állomásait, gazdagodását, hanem az évforduló is: mozgalmunk elérte, megérte tizenötödik évét.

Ez a három-négy évenként ismétlődő találkozás nemcsak a számadásnak, az eszmecserének, munkánk megmértetésének s a jövő feladatai kitűzésének ideje; jó alkalom és lehetőség ez a személyes kapcsolatok megújítására is, jó alkalom és lehetőség arra, hogy akik a közös ügyért lelkesednek és dolgoznak, egymás hangját hallva, egymás szemébe nézve, egymás kezét megszorítva készüljenek fel a további munkára, az új feladatokra, és oszlassák el az esetleges félreértéseket, amelyeket az idő és távolság inkább növelnek.

Jó ismét látni azokat, akikkel eddigi konferenciánkon is együtt voltunk; öröm találkozni azokkal, akik időközben csatlakoztak mozgalmunkhoz; reménnyel, bizakodással tölt el bennünket, hogy távoli és közeli tájakról érkezettek s hazaiakat is köszönhetünk itt, új arcokat is láthatunk sorainkban.

Örömünket azonban fájdalom is árnyékolja: sokan hiányoznak a régi munkatársak közül, sok és súlyos veszteség érte mozgalmunkat a pécsi konferencia óta. Illő és méltányos, hogy emléküket konferenciánk elején — ha röviden is — felidézzük.

Védnökségünk soraiból eltávozott *Bácskai János* (Ausztrália), *Hamza András* (USA), *Horváth László* (NSZK), *Kolossváry Béla* (USA) és *Illyés Gyula*. Vállalták, hűséggel szolgálták a közös ügyet; emléküket hálával, kegyelettel és szeretettel őrizzük. És — igyekszünk munkájukat folytatni, ha hiányukat pótolni nem is tudjuk. Mert hiszen ki tudná vállalni és hiánytalanul ellátni — például — Hamza Andrásnak az emigráció életében s az anyanyelvi

mozgalomban betöltött szerepét, ki egyesítené magában az ő különleges, színes egyéniségét, nemes indulatait, áldozatkészségét, előítéletekkel bátran szembeszálló harcos kiállását, magát nem kímélő, a magyar ügyekre sohasem rest, hívő emberségét? Vagy: pótolhatnánk-e, és hogyan pótolhatnánk Védnökségünk büszkeségét, Illyés Gyulát? Frivol és bántó már maga a kérdés is. Illyést, akit nemcsak a mi közösségünk, hanem egy nemzet gyászol, akinek fájó hiányát az egész magyar kulturális élet érzi, s egyre súlyosabban érzi. Akinek ajtaja mindig nyitva volt, ha az Anyanyelvi Konferencia gondjaival fordultunk hozzá; mindig kész volt rá, hogy szakértelmével, tapasztalataival, bölcsességével, tapintatával, mély humanizmusával segítsen, támogasson bennünket. Mert szent volt számára az anyanyelv — amelynek példaadó művésze és elhivatott művelője, védelmezője volt, s szent volt minden, ami ehhez a fogalomhoz fűződik. Szent volt ez a „szélkaszabolta magyar nyelv”, amelyről így vallott megrendítő ódájában:

*.. fiaid közül egy, ime:
szólni tudó más nyelveken is,
hű európaiként
mondandói miatt figyelemre,
bólintásra becsült más népek előtt is:
nem léphet föl oly ünnepi polcra,
nem kaphat koszorút
oly ragyogót, amelyet szaporán lesietve ne hozzád vinne, ne lábad elé
tenne, mosollyal bírva mosolyra vonagló ajkad, fölnevelő
édesanyám.*

Tisztelt Konferencia! Vesztességlistánknak — sajnos — nem jutottam a végére: a konferencia Védnökségének sorain kívül aratott a halál közvetlen munkatársaink körében is. Hadd idézzem fel azok nevét, akiknek a tevékenysége legmaradandóbb nyomot hagyott mozgalmunkban. *Tölly Ernő* burgenlandi tanfelügyelőjét, aki a burgenlandi magyaroktatás dolgában volt fáradhatatlan, lelkes segítők; *Béládi Miklós* irodalomtudósát, aki a határainkon kívüli magyar irodalom hazai kutatásában, megismertetésében végzett nagyértékű munkát, s aki a Vándorének című antológiát is szerkesztette; *Merki Ferencét*, aki a horvátországi magyarok nyelv- és kultúramegőrző törekvéseinek évtizedeken át szervezője, haláláig fáradhatatlan lelkesítője, irányítója volt. És *Gosztonyi Jánosét*, akinek váratlan halála okozta döbbenetünkéből máig sem tudtunk felocsúdni. Gosztonyi János szinte a kezdetektől fogva figyelemmel kísérte, támogatta munkánkat, majd — mint a Magyarok Világszövetségének főtitkára — hivatali feladatként vállalt részt az anyanyelvi mozgalom irányításában és

napi munkájában. Hivatali feladatként, de belső meggyőződéssel vállalta, védte, gazdagította, fejlesztette ezt a magyar nyelv, a magyar kultúra ápolására, megőrzésére létrehozott intézményt. Nemcsak a Magyarok Világszövetségét s az anyanyelvi mozgalmat érte súlyos veszteség, hanem a magyar közélet is szegényebb lett az ő korai, tragikus halálával.

Gosztonyi János emlékét hűséggel őrizzük, s egyúttal szeretettel, bizalommal fogadjuk az örökébe lépő Randé Jenőt, az új főtitkárt. Erőt, egészséget, sok sikert kívánunk neki az anyanyelvi mozgalomban végzendő munkájához is.

Tisztelt Konferencia! Rátérek az elmúlt négy esztendő munkájáról szóló beszámolómrá. Nincs szándékomban részletes adatok tüzetes felsorolásával fárasztani a konferencia plénumát, azért sem, mert hiszen az egyes szekciók ülésein sor kerül az eredmények és hiányok tételes és részletes megtárgyalására.

Változatlanul működtek a nyelvgyakorlás, nyelvmegőrzés, nyelvoktatás segítésére létrehozott intézményeink. Ezek közül a legkorábban alakultak meg a balatoni nyári táborok, amelyekben a nyaralással együtt — szakképzett pedagógusok irányításával — magyar nyelvgyakorlás és egyéb foglalkozás (ének tánc, kézimunka) is folyik. Ezeknek a tábori foglalkozásoknak a megszervezése az elmúlt évek során is sokat fejlődött: a pedagógusok nagyobb része olyanokból áll, akiknek már többéves gyakorlatuk van ebben a munkában, de rendszeresen szerveztünk számukra minden évben szakmai megbeszéléseket, előadásokat is. A gyerekek részére — kívánságuk szerint — különféle szakköri foglalkozásokat is bevezettünk, s megemeltük a napi foglalkozások óraszámát is. A résztvevők többsége hasznosnak érezte az itt eltöltött időt, s maradandó élményeket szerzett balatoni táborainkban, amit az is bizonyít, hogy szép számmal vannak köztük, akik másodszor vagy harmadszor térnek ide vissza.

Mindezek ellenére táboraink látogatottsága az utóbbi években fokozatosan csökkent. 1981-ben 238 volt a létszám, a múlt évben pedig 1976. A változásnak két fő oka lehet. Az egyik gazdasági. Bár a tábori ellátás díja nem különösen magas, az utazás költségeit — különösen távolabbi országokból s főként a tengerentúlról — egyre kevesebben tudják vállalni. A másik ok: kevesebben vannak azok a 8-12 év közötti magyar származású gyerekek, akik közül a mi táborozóink kikerülnek. Nem akarom mondani, mert nagyon kétértelmű és groteszk volna, hogy nincs elég „utánpótlás”. De valamit — inkább csak sejtést, mint bizonyított igazságot — egy mondatban még megemlítek: bizonyos adatokból, tapasztalatokból arra lehet következtetni, hogy azok egy része — talán nagyobb része —, akik az utóbbi 1-2 évtizedben választottak új hazát, másként, racionálisabban, érzelemmentesebben nézik a

régi hazával való kapcsolat kérdését, mint a régebbi emigrációnak az a része, amellyel mi kapcsolatban vagyunk.

Változatlanul működött az elmúlt években másik hagyományos intézményünk is, a Sárospataki Nyári Kollégium. Itt a 14-18 év közötti fiatalok vesznek részt nyelvi, irodalmi, történelmi — magyarságismereti — foglalkozásokon. A látogatottság viszonylag állandó, az átlagos létszám 55-60 körül van. A kollégium szervezését a Városi Tanács Művelődési Osztálya, személy szerint Kanessz Lajosné látta és látja el — kiváló szakértelemmel és változatlan lelkesedéssel. A tanfolyamok munkájának eredményességét nagyban szolgálja több olyan kiadvány is, amelyet mostanában jelentettünk meg, s amelyet hasznosan tudunk felhasználni a foglalkozásokon. Újdonság az is, hogy a múlt évben lehetőség nyílt arra, hogy hazai, angol és német tagozatú középiskolákban tanuló fiatalok egy csoportja is bekapcsolódjon a kollégium életébe, részt vegyen a foglalkozásokon. A tapasztalatok szerint ez mind a külföldi, mind a hazai fiatalok számára hasznos kezdeményezés volt, s diákjaink ottléte a kollégium belső fegyelmére, rendjére is jó hatással volt.

Lényegében ugyanez az elgondolás hozta létre a bajai magyar nyelvi tábort is, amelyet az idén már harmadszor rendezünk meg, s amelyen magyarországi fiatalok magas fokú angol nyelvoktatása mellett magyar nyelvtanulási lehetőség van külföldi fiatalok számára. Ez az intézmény még alakulóban van; résztvevőinek létszáma bizonyosan növekedni fog, ha szélesebb körben tudomást szereznek róla a kinti magyarok.

Eddig a nyelvgyakorlásnak egy sajátos formájáról beszéltem, a néhány hetes táborokról, tanfolyamokról. Van azonban olyan intézményünk, kezdeményezésünk is, amelyben rendszeres iskolai oktatással kapcsolatos magyar nyelvtanulás folyik. Kettőt említek, egy régebbit és egy újabb keletkezésűt. Régebben indult el, de ma is működik az Albany-ban, az ottani alapfokú iskolában megszervezett magyaroktatás. Az általános iskolában jelenleg 8 csoportban 120 tanuló vesz részt magyar nyelvtanulásban is. A mi hozzájárulásunk az, hogy tanárokat küldünk ki az oktatás ellátására.

Újabb kezdeményezés, hogy a kőszegi Jurisich Miklós Gimnáziumban két évvel ezelőtt angol tannyelvű gimnáziumi oktatás kezdődött külföldi magyar származású tanulók részére. Egy ilyen lehetőség gondolatát külföldi útjaim során nekem is többen hangoztatták ottani barátaink közül; az idei tanévben az első önálló osztályok már el is indult az iskola, tavaly is voltak diákjaink, de magyar osztályokba beosztva.

Nem lényegtelen dolog a határainkon kívül élő magyar származású fiatalok magyar nyelvtanulása, magyar kapcsolatainak erősítése szempontjából az sem, hogy közülük évente igen sokan tanulhatnak, tanulnak is hazai felsőoktatási intézményben. A nyugatiak főként az orvosi egyetem iránt érdeklődnek; az idén száznál több iratkozott be a budapesti, debreceni és a

pécsi egyetemre. De majdnem ilyen létszámú egyetemi hallgató tanult nálunk a környező szocialista országokból is, ezek főként a műszaki egyetemekre, illetőleg a bölcsészeti karokra kérték felvételüket. Az egyetemi oktatásban való részvétel természetesen nem az Anyanyelvi Konferencia kezdeményezése, mi ehhez csak ösztöndíjakkal járultunk hozzá, valamint azzal, hogy időnként összehívtuk a hallgatókat egy-egy beszélgetésre.

A különböző szintű nyelvtanítás eredményességének feltétele a megfelelő pedagógus kiválasztása vagy kiképzése, a megfelelő tankönyvek megalkotása. Az Anyanyelvi Konferencia gondja kezdettől fogva az volt, hogyan segíthetnénk azoknak az egyesületeknek, intézményeknek, amelyekben — hétvégi iskolákban alkalmi tanfolyamokon — magyartanítás folyik, a pedagógusok (pontosabban szólva tanításra vállalkozók) felkészítésében, továbbképzésében. (A tankönyvek s egyéb kiadványok kérdéséről később külön beszélek.) Ezért indítottuk el s működtettük folyamatosan Debrecenben a *pedagógus-továbbképző* tanfolyamot. Szervezője és gazdája Debrecenben a Tanítóképző Főiskola, igazgatója Földesi Béla főigazgatóhelyettes. A tanfolyam létszáma átlagosan 40 fő. Az utóbbi években a többséget a Svédországban magyar nyelvet tanító pedagógusok teszik, akiknek odahaza hivatalos továbbképzési formaként ismerik el a tanfolyamon való részvételt.

Svéd kapcsolatainknak különleges helye és szerepe van az anyanyelvi mozgalom történetében, munkájában. A svéd állam példamutató nagyvonalúsággal nemcsak engedi, hanem lehetővé is teszi, és igen jelentős anyagi áldozatokkal támogatja a náluk élő nemzetiségek gyermekeinek anyanyelvi oktatását. Gondoskodik megfelelő anyanyelvi tanárok alkalmazásáról, szakmai fejlődésükről továbbképzésükről. Jelentős eseménye volt kapcsolatainknak, hogy 1983-ban együttműködési megállapodást írtunk alá (az aláírók: a svéd Oktatási Minisztérium képviselője, a magyar Művelődési Minisztérium képviselője és az Anyanyelvi Konferencia Védnökségének elnöke), amelyben vállaltuk, hogy a Svédországban dolgozó anyanyelvi tanárok alap- és továbbképzéséhez megfelelő segítséget nyújtunk. Ennek eredménye volt egyebek között az a háromhetes szakmai tanfolyam is, amelyet 1984 őszén szerveztünk a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán azoknak a svédországi tanároknak, tanárjelölteknek, akik a malmói és a stockholmi tanárképző főiskola hallgatóiként oklevelet kívánnak szerezni ahhoz, hogy anyanyelvi tanárként működjenek.

Ugyancsak a pedagógus-továbbképzés körébe tartozik annak megemlítése, hogy a Dél-kelet Louisianai Állami Egyetem magyarszakos hallgatói (akik részint azzal a céllal is kezdték tanulmányaikat, hogy idővel el tudják látni Albanyban a magyar nyelv tanítását) kéthetes továbbképzésen vesznek részt a Debreceni Nyári Egyetemen.

Tisztelt Konferencia! Beszámolóm eddigi részében a nyelvgyakorlás, nyelvoktatás különféle lehetőségeiről, intézményeiről beszéltem. De — mint már utaltam is rá — az említett intézmények egyike sem korlátozódott a nyelvi ismeretek vagy különösen csak a grammatika tanítására.

Egyrészt: maga a nyelvtanítás is bizonyos nyelvi anyag segítségével, irodalmi értékű szövegek felhasználásával történik. A nyelvi órák egyben a magyar irodalom, a magyar történelem, a magyar jelen és múlt egy-egy fontos részletének, eseményének a megismerésére is alkalmat, lehetőséget adnak. De az irodalom, történelem, népdal, népmese nemcsak a nyelvtanítás eszközeként fontos a mi munkánkban, azaz nemcsak nyelvi illusztrációként szerepelnek, szerepeltek tanfolyamainkon, nyelvkönyveinkben, hanem annak felismeréseként is, hogy a magyar kultúra minél mélyebb megismeréséhez, a magyarságtudat elmélyítéséhez ezek az ismeretek a nyelv ismeretével azonos módon, sok esetben még hatványozottabban hozzájárulnak. Éppen ezért szorgalmazta Védnökségünk, hogy rendezvényeinken minél jelentősebb szerepet kapjanak az olyan előadások, foglalkozások melyek segíthetik a magyar irodalom jobb megismerését, ezért találkoztak tanfolyamaink résztvevői magyar írókkal, ezért iktattunk be programjainkba irodalmi elemzéseket, közöltünk s közlünk a Nyelvünk és Kultúránk minden számában verseket a mai magyar irodalom java terméséből, tanulmányokat a magyar irodalom nagyjairól, ezért készítettünk olyan kiadványokat, amelyek megkönnyíthetik, elősegíthetik kultúránk irodalmi vetületének megszerettetését. De ugyanez a törekvésünk a történelmi, a néprajzi és egyéb magyarságismereti témákkal kapcsolatban is, noha ezek — természetszerűen nem azonos arányban vannak jelen munkánkban.

Nagyobb hangsúlyt kapott a pécsi konferencia óta a vizuális kultúra: több alkalommal cikkekben, előadásokban foglalkoztunk a magyar képzőművészetek — festészet, szobrászat stb. — kiemelkedő alkotásaival, mestereivel, irányzataival.

Különleges szerepe van kulturális munkánkban a népdalnak, népzeneének, néptáncnak. A magyar kultúrának vonzó, népszerű, értékes területei, formái ezek, de kulturális értékük, esztétikai hatásuk mellett felbecsülhetetlen az a hatásuk és erejük, amelyet a közösségalkotásban, közösségformálásban kifejtenek.

Most csak a néptáncsal kapcsolatos tevékenységünkről szólok néhány szót. Sokfelé és sokszor tapasztaltuk, milyen — határokat, népeket, nyelveket átfogó — ereje van ennek, mekkora örömet, milyen tartós élményt szerez a fiatalságnak a néptánc tanulása, a közös szerepelés. Mennyire vonzza ez őket akkor is, ha a nyelvet gyengén vagy már egyáltalán nem ismerik. Sőt — ez is gyakori eset — a magyar egyesületekhez, néptáncsoportjainkhoz csapódnak, Magyarországra jönnek olyanok is, akiknek a felmenői között egyáltalán

nincsenek, nem voltak magyarok. Érthető tehát, ha Védnökségünk, illetőleg kulturális bizottságunk mindent megtett, hogy ezt a mozgalmat ébren tartsa, továbbfejlődésében segítse.

Először is: támogattuk a kinti néptáncgyűteseket azzal, hogy hazai szakembereket, néptáncoktatókat küldtünk ki hozzájuk. Adatokat is említve: 1982-től máig 76 alkalommal utaztattunk néptáncoktatót és zenei szakembert, s 7 alkalommal járt külföldön népzenei együttes. Segítettük a táncmozgalmat szakanyagok, táncleírások, hanglemezek kiküldésével is. Azután: a kinti néptáncoktatóknak idehaza is tartottunk tanfolyamokat, kezdő és haladó fokon is. 1983 őszén — a kinti táncoktatók igénye alapján — három hónapos intenzív, alapfokú tanfolyamot szerveztünk a Népművelési Intézettel közösen. Az Ausztráliából, Kanadából, az USA-ból, Angliából, az NSZK-ból érkezett résztvevők néptáncoktatói bizonyítványt kaptak.

Több alkalommal rendeztünk a különböző országokból érkezett táncsoportok közreműködésével igen látványos, emlékezetes bemutatót is. Az idén az eddigieknél is mutatósabb, gazdagabb lesz a találkozó. A csoportok (11 országból 25 táncsoport és egy citerazenekar jelentkezett) az ország különböző részein fognak szerepelni, majd konferenciánk után (augusztus 15-20) a margitszigeti szabadtéri színpadon adnak „gálaműsort” — Magyar Népművészeti Fesztivál címen.

A következőkben arról adok számot, milyen *kiadványaink* jelentek meg a negyedik és az ötödik konferencia között, illetőleg mi készült el a veszprémi találkozóra tervezett kiadványainkból, s ami elmaradt, mikorra várhatjuk megjelenését.

Kezdjük nyelvkönyveinkkel! Csak emlékeztetőül: Pécssett az a határozat született, hogy bővítenünk kell az eddigi tapasztalatok alapján és a szükségletnek, az igényeknek megfelelően — a nyelvtanítás és a pedagógiai-didaktikai továbbképzés eddigi formáit. A javaslat szerint egyrészt nagyobb helyet kell adni „a magyar mint második nyelv” tanításának, másrészt haladéktalanul meg kell kezdeni egy tankönyvsorozat összeállítását olyan magyar származású gyermekek számára, akik magyarul már egyáltalán nem tudnak.

Ennek megfelelően három szerkesztő, Dovala Márta, Ginter Károly és Szende Aladár meg is kapta a megbízást az új tankönyvek összeállítására.

Konferenciánkra három kiadvány már meg is jelent: *Süni kalandjai*, *Aranyablak*, illetőleg *Magyar beszélgetések* címmel. Ezek a kiadványok a tervezett tankönyvek kisebb részletét tartalmazzák, a további részek a megvitatás után készülnek el, illetőleg a tankönyvek akkor kapják meg végleges formájukat.;

A sárospataki nyári kollégium hallgatói, illetőleg oktatói számára két segédkönyv is elkészült. Kováts Dániel: *Kevés szóval magyarul és Dörnyei László: Magyarságismeret* II., III. és IV. kötet.

Az irodalmi ismeretek bővítését segítő kiadványok megjelenítésére 1983-ban tartott ülésén tett javaslatokat Védnökségünk.

Ezek közül már elkészült a *Száz vers* című bibliográfia (megjelent a *Nyelvünk és Kultúránk* 56. számában), amely a magyar irodalom értékes terméséből száz költemény angol, francia, német fordításának bibliográfiai adatait, azaz lelőhelyét tünteti fel. A bibliográfiát Pomogáts Béla állította össze, s kiadásra könyv alakban való megjelenítésre előkészítette ennek a 100 versnek — magyar és idegen nyelvű szövegeinek — anyagát.

Ugyancsak Pomogáts Béla a szerzője annak a kiadványnak, amely *Magyar Irodalmi Kistükör* címmel most jelent meg a Múzsák Közművelődési Kiadónál: Konferenciánk idejére vártuk az irodalmi műsorok kézikönyvét is, amelyet Debreczeni Tibor állított össze *Nyitva van az aranykapu* címmel.

A magyar népdalok és népmesék megismertetésének, megszerettetésének gondjait enyhítik, céljait segítik a „Néprajz mindenkinek” sorozat újabb, szép kötetei: Szomjas-Schiffert-Csenki: *Népdalaink a magyar történelemben* (1984), Banó István: *Megfűjom sípomat erdő derekában* (1985).

Kiadványainkról szólva itt is meg kell említenünk, még pedig nyomtatékosan, az anyanyelvi mozgalom negyedévenként jelentkező *Nyelvünk és Kultúránk* című folyóiratát. A NyéK — ez a népszerű neve — időről időre pontos tájékoztatást ad a mozgalom hazai és külföldi eseményeiről, elvi, módszertani és gyakorlati jellegű cikkeket közöl a magyar nyelv tanításáról, valamint a kultúra terjesztésének kérdéseiről. Folyóiratunknak Imre Samu akadémikus szakszerű és gondos szerkesztésében most jelenik meg a 60. füzet. Értékét, használhatóságát még inkább emeli az első 50 füzet anyagát feldolgozó *Mutató*, amely az elmúlt évben jelent meg, s amely nagyban megkönnyíti a folyóirat értékes közleményeit felhasználni akaró olvasók, kutatók munkáját.

Tisztelt Konferencia! Az eredmények, a megvalósult tervek felsorolása után — úgy gondolom — bátran mondhatjuk, hogy nem végeztünk rossz munkát az elmúlt periódusban sem. Annyit persze nem mutathattunk fel, nem végezhetünk el, mint amennyit szerettünk volna. A kívánságlista jóval bővebb volt, mint amit most eredményképpen fel tudtam sorolni.

Szerettünk volna elindítani egy olyanféle tallózó folyóiratot, mint a *Látóhatár*, csak ez a tervezett folyóirat a teljes magyar irodalomról adna keresztmetszetet, tehát a válogatásnál figyelembe venné a határainkon kívüli magyar irodalmat is. A megvalósulás későbbre marad; hozzátehetem azonban, némi vigaszként, hogy kapcsolataink bővültek a határainkon kívüli magyar

irodalommal, növekedett a kinti szerzőktől itthon megjelenő művek (könyvek és folyóiratcikkek) száma.

Nem jelent meg az a prózai antológia sem, amelyet a *Vándorének* mintájára terveztünk. Örömmel jelenthetem viszont, hogy ez már sínre került, a határainkon kívül élő magyar írók prózai műveiből való válogatás — reményeink s mostani ismereteink szerint — jövőre meg fog jelenni.

Szerettünk volna a magyar fiatalok kezébe adni egy népszerűen megírt történelmi képeskönyvet is. Ez nem készült el, de megvan rá a reményünk, hogy hamarosan összeáll ez a nagyon fontos olvasókönyv, hiszen a tervezett kiadvány jelentős része összeállítható a Magyar Hírekben megjelent közleményekből. Megjegyzem, hogy szélesebb tematikával megindult egy új kiadványsorozat Magyar Tükör címmel, az első száma az ősz elején jelenik meg, ez is segít majd a történelmi tájékozódásban és tanításban.

Nem mondunk le arról a tervezett kiadványunkról sem, amely a nyelvtanító pedagógusok munkáját volna hivatva megkönnyíteni. Ezt a tanuláshoz hangulatot teremtő, kedvet ébresztő játékos gyakorlatok gyűjteményét mindenképpen és minél előbb a nyelvtanító tanárok kezébe szeretnénk adni.

Tisztelt Konferencia! Azt hiszem, beszámolómnak az elmúlt négy esztendő törekvéseiről, eredményeiről szóló részéből is kiderült, hogy mindig igyekeztünk újítani, terveinket, munkánkat a szükséghez, az új felismerésekhez képest alakítani. A fejlődés, a gazdagodás ténye, irányvonala még inkább szemlélhető akkor, ha az anyanyelvi mozgalom eddigi 15 évét tekintjük át.

Hogy az alapkérdéssel kezdjük, a 15 év távolából már világosan kirajzolódik, hogy tevékenységünk szemléletében, tartalmában milyen változások voltak ebben az időszakban.

Egészen röviden vázolja a helyzetet: kétségtelen, hogy az Anyanyelvi Konferencia a kezdetekor lényegében nyelvcentrikus volt. Ez tükröződik elnevezésében is, amely (már ti. az elnevezés) meg is maradt, csak tartalma időre változott, bővült.

Ez a változás a nyelvi vonalon belül is megmutatkozott. Debrecenben még a magyar nyelv hazai állapota, gondjai adták meg a modellt, ezeket felvázolva, ismertetve fogtunk hozzá, hogy közösen megfogalmazzuk, kialakítsuk azt a feladatsort, amely a határainkon kívül élőket segíti anyanyelvünk ápolásában, megőrzésében. (Csak emlékeztetek első konferenciánk nyelvi — vagy inkább nyelvészeti — programjára: a magyar kiejtésről, a magyar nyelvjárásokról, időszzerű nyelvhelyességi kérdésekről stb. beszéltünk a világ minden részéről összegyűlt hallgatóságnak.) Ez a szemlélet erősen tükröződik az Anyanyelvi Konferencia tankönyvsorozatának első darabjaiban is. A valóság azonban hamarosan bizonyos fokú szemléletváltásra készítette, kényszerítette nyelvpedagógus szakembereinket. Nevezetesen arra,

hogyan akiknek mi a tanfolyamokat szervezzük, a tankönyveket szerkesztjük, azok nyelvismeretét, nyelvhasználatát alapvetően a kétnyelvűség állapota jellemzi és befolyásolja. Törekvéseinkben, nyelvtanítási módszereinkben ezt a tényt tehát tekintetbe kellett venni, sőt alapvető szempontként kellett érvényesíteni.

Ez a szemlélet — s mindaz, ami feladatként, módszerként belőle fakad — ma is, a továbbiakban is érvényesül az anyanyelvi mozgalom munkájában, de az élet, a valóság az utóbbi években egy új feladatra is figyelmeztetett bennünket. Arra, hogy — mint már említettem — idők folyamán, mondhatjuk: napjainkra többségbe kerültek a kinti magyar származású fiatalok közül azok, akik magyarul már alig-alig vagy semmit sem tudnak. Ők tehát — ami a módszert illeti — úgy tanulják a magyar nyelvet, mint idegen nyelvet. (A mi esetünkben egy érzelmileg más töltetű kifejezést láttunk jobbnak alkalmazni az „idegen nyelv” helyett: a magyar mint származásnyelv.)

Ezt a belső fejlődési vonalat párhuzamosan követi egy külső is a nyelvi program alakulásában; ez a változás a nyelv és a magyar kultúra más jelenségeinek egymáshoz való viszonyában mutatkozik meg. Már szóltam erről néhány szót, most csak összefoglalóan és vázlatosan ismétlem: kezdetben a domináló nyelvi programnak csak szükséges és célszerű kiegészítője, segítője volt még az irodalom is. A magyar kultúra egyéb tényezői, megjelenési formái — népdal, népművészet, néptánc stb. — még inkább kísérő jelenségként, kiegészítésként jelentkeztek. De hamarosan — már mozgalmunk első éveiben — megtalálták a maguk sajátos feladatát, s mint a szivárvány színei, egymást kiegészítve, egymásba fonódva, egyik a másikat segítve szolgálták a magyar kultúra megismertetését, mai szemléletünk és megfogalmazásunk szerint a magyarságtudat erősítését, megőrzését.

A szemlélet változását természetesen követte az újítás munkánk módszerében, a gyarapodás, gazdagodás a munka belső tartalmában, szakanyagában és az anyanyelvi mozgalom intézményeiben is.

A gyermeknyaralattal fokozatosan átalakult szakszerű anyanyelv- és kultúraápoló intézménnyé, amelyet ma már kialakult, állandó (de fel is frissülő) pedagógusgárda vezet. Az egységes és színvonalartartó, színvonalbővítő táborvezetést a pedagógusok szakmai megbeszélései, a Védnökség részéről való látogatások s a különböző módszertani útmutatók biztosítják. Fokozatosan és folyamatosan bővült már említett intézményeinknek szakanyaggal való ellátása is. Az iskolák számára készült kiadványok mindig újakkal és újakkal egészültek ki a szükségnek megfelelően, de gazdagodott és használhatóbbá vált ez a szakanyag azáltal is,

hogy a tankönyveket fokozatosan kiebésítettük módszertani útmutatókkal; így is segítve a tanításban kevésbé járatosakat.

Mint a négy évről való beszámolómban már említettem, ez az intézmény rendszer, amely a magyar nyelv ápolását, a magyar kultúra megismertetését, ezzel a magyarságtudat megőrzését szolgálja, az utóbbi években is szépen, mutatósan gyarapodott. De ez a fokozatos és folyamatos gyarapodás az eltelt 15 esztendőre egészében is jellemző: az az egymásra épülő, egységes egésznek látszó oktatási-nevelési rendszer, hálózat, amelyről beszámoltam, nem egyszerre alakult ki, hanem fokozatosan, ahogy a szükség kívánta, és erőnk, lehetőségeink engedték.

Külön fejezetet — voltaképpen külön előadást, részletes boncolgatást érdemelne annak bemutatása, hogyan bővült, erősödött kapcsolataink rendszere a nagyon szerény kezdetektől fogva. Nemcsak azoknak a személyeknek a száma gyarapodott, akiket a magyar nyelvért, a magyarságtudat megőrzéséért való őszinte aggodalmuk, felelősségük hozott velünk kapcsolatba: egyre több egyesület, intézmény is felvette, illetőleg szorosabbra fűzte velünk a kapcsolatot. Félreértés ne essék, nincs szándékomban a valóságot rózsaszínűre festeni, s azt állítani, hogy az Anyanyelvi Konferencia valamilyen átütő politikai sikert aratott, s hogy az eddig velünk szemben álló intézmények kritika nélkül — vagy akár kritikával — csatlakoznak az anyanyelvi mozgalomhoz. Erről — így általában — szó sincs! Vannak egyének, egyesületek, intézmények, akik s amelyek elvileg s következetesen tiltakoznak minden fajta közeledés, együttműködés ellen. Velük — úgy gondolom — nem kell, nem szabad vitába szállnunk, legalábbis nem az anyanyelvi mozgalom keretében. Mert velük — ez a tapasztalat — nem a nyelvmegőrzés, kultúraápolás dolgáról kellene tárgyilagosan eszmecserét folytatnunk. De: és ezt szeretném még egyszer hangsúlyozni, egyre több olyan intézmény, egyesület is van, amely őszinte jóindulattal és segítőkészséggel nézi, bírálja és támogatja az anyanyelvi mozgalom ügyét.

Ennek az „együttműködésnek” — idézőjelbe tettem a szót — nagyon sokféle színe, szintje, fokozata lehet. Mondjuk: a Magyar Műhely köre az idén már itthon (Kalocsán) tartott jól sikerült és tartalmas, igényes összejövetelt, kinti és hazai résztvevőkkel. Más egyesületek esetleg még távol vannak ettől, de már szívesen látják összejöveteleiken a hazulról, Magyarországról érkező vendégeket, s hasznosnak tartják az így kialakuló eszmecserét. Nem említem meg ezeknek az egyesületeknek a nevét, mert az is lehet, hogy nem vennék jó néven. Talán. De egyet mégis megemlítek, a magam újabb tapasztalataiból.

Nem tudom, hogy a stockholmi Magyar Ház vezetősége mit válaszolna hivatalosan arra a kérdésre, hogy kapcsolatot tartanak-e az anyanyelvi konferenciával. Én magam sem tudom, hogy van-e egyértelmű válasz, de bevallom, nem is keresem. Nekem éppen elég az, hogy amikor —

meghívásukra náluk voltam, egyértelműen azt tapasztaltam, hogy amit csinálunk, jónak, fontosnak tartják, s a maguk munkájában — amit elismerésre méltó kitartással végeznek — szintén hasznosítani igyekeznek eredményeinket. Megbeszéléseinket mindig az ügyszóhoz méltó korrekt vitastílus, az egymás iránti bizalom és megbecsülés jellemezte.

Nem bírálok, nem kifogásolom azoknak a döntését sem, akiket bizonyos fenntartások még távol tartanak az Anyanyelvi Konferencia tanácskozásaitól, de munkánkat, céljainkat becsülik. Mint az egyik cserkészszisz barátom is, aki meghívásunkat ugyan nem tudja elfogadni, de ezt írja:

„Azokat, akik nemes motívumoktól indítva vesznek részt az anyanyelvi konferenciákon, érdemeik szerint becsben tartom. Működésüket, amennyire a körülmények engedik, érdeklődéssel kísérem. Ezt a nézetemet éppen olyan nyílt őszinteséggel és következetességgel vállalom és vallom, mint kritikusi függetlenségem fenntartását.

Tisztelettel és csodálattal észlelem a magyar népnek azon erőfeszítését, amellyel nemzetként való fennmaradásáért, lelki, erkölcsi, intellektuális és gazdasági síkon küzd. Az anyanyelvi mozgalmat lényegében ezen küzdelem egyik jelenségének tekintem.

Talán alkalmat ad még a Gondviselés arra hogy ezen témákról Budapesten vagy Ottawában egyszer személyesen is szót váltsunk.”

Amikor — úgy gondolom joggal — azt állapítom meg, hogy a kezdetektől fogva bővült a velünk lazább vagy szorosabb kapcsolatban együttműködők köre, azt is hozzáteszem hogy kapcsolataink légköre is örvedetesen, jó irányban változott. (A kettő nem független egymástól: ok és okozat is egyszerre.)

Eltűnt már kapcsolatainkból az a bizalmatlankodás, gyanakvás, amely az első éveket bizony még jellemezte. Azóta mozgalmunknak megszilárdult a hitele. Mert munkára, tényekre, eredményekre hivatkozhatunk, mert tevékenységünket, kapcsolatainkat nem hátsó szándékok, hanem őszinteség egyenesség irányítják, mert szilárdan ragaszkodtunk és ragaszkodunk ahhoz hogy az Anyanyelvi Konferencia az anyanyelvi mozgalom céljaiért van itt ezekért dolgozunk, ezekért értekezünk, s néha keményen vitázunk is. És kirekesztünk mindent, ami fő feladatunktól — s egymástól is — eltávolítana bennünket.

A kép realitásához és teljességéhez az is hozzátartozik, hogy kapcsolataink köre és légköre nemcsak kinti, hanem hazai viszonylatban is érezhetően és kedvezően megváltozott. Enélkül — talán nem kell különösen bizonyítanom vagy részleteznem — lényegesen nehezebb lett volna eredményeket elérnünk az anyanyelvi mozgalomban.

Az Anyanyelvi Konferencia ügyét — mint napjainkban is tapasztaljuk — az egész magyar társadalom aggódó és szerető együttérzéssel figyeli.

Munkájában, irányításában a magyar kulturális élet színe-java, írók, tudományos kutatók, művészek, egyházi és közéleti vezetők vesznek részt, szervezésében sok segítséget adnak az Akadémia intézetei, az egyetemek, a minisztérium s más, oktató, kutató és kulturális intézmények. Az általános érdeklődés intenzitásának folyamatos növekedését mutatja az is, ahogy a magyar sajtó, rádió, televízió évről évre figyelemmel kíséri az anyanyelvi mozgalom eseményeit, eredményeit, s rendszeresen tudósítja róluk az olvasókat, hallgatókat, nézőket.

Hosszan sorolhatnám annak a jeleit, bizonyítékait, hogy idehaza több szinten is fokozódott, fokozódik az érdeklődés az anyanyelvi mozgalom iránt. Apróságnak látszik, de mi tudjuk, hogy nem az: a „*nagyszülő akció*”. Így szoktuk nevezni azt az állami intézkedést, melynek folyamányaként 1984 eleje óta engedélyt kaphatnak a hazai nagyszülők, hogy unokáik nevelését nyugaton vállalhatják oly módon, hogy azalatt nyugdíjukat is megkapják. Az idén pedig az eddig már több alkalommal szorgalmazott gyermekcsere feltételeit teremtette meg az új oktatási törvény.

Érzékeny pontja volt kapcsolatainknak a *nyugati* írók magyarországi jelenlétének, megjelenésének kérdése. Értekezleteinken, irodalmi tárgyú összejöveteleinken ez gyakran volt vita tárgya. Úgy gondolom, hogy ebben a kérdésben is sikerült előbbre jutnunk; az igényekhez képest talán nem eléggé, a 15 évvel ezelőtti állapothoz képest viszont jelentősen. A hazai (fővárosi vidéki) sajtó orgánumokban szép számmal jelentek meg az elmúlt években nyugati magyar írókról ismertetések, kritikák, híradások, még több alkalommal közzöltük saját műveiket: verseket, novellákat; több író önálló kötetet is publikált idehaza. Az persze, hogy mi a „szép számmal”, nagyon relatív. Többet mond talán az, hogy például 1983-85 között 22 nyugati magyar író műve jelent meg nálunk: 16 önálló kötet, szép számú vers, elbeszélés, cikk, műfordítás, interjú és kritika. Eredménynek kell tekintenünk a *Vándorének* címen megjelent versantológiát s a most elkészült prózai antológiát is. Tudjuk, hogy nyugaton is megjelent egy verses antológia, most pedig — a közelmúltban — napvilágot látott a Bécsben élő Sebestyén György összeállításában egy prózai gyűjtemény, *A hely, ahol élünk* címmel. Ezek a kiadványok nem teszik fölöslegessé, hanem kiegészítik egymást.

Tisztelt Konferencia! Az Anyanyelvi Konferencia kapcsolatainak bővüléséről szólva egy pillanatra ki kell tekintenünk mozgalmunk köréből, hiszen nem elszigetelt jelenségről van szó. A kapcsolatok általános bővülése kihat más területekre is. Ez egyrészt magyarázza, másrészt támogatja is a mozgalmunkkal kapcsolatos előbb idézett jelenségeket. Arra gondolok, hogy az utóbbi években egyre gyakoribbá válnak hazánkban az olyan találkozók, amelyeken nyugaton élő magyar származású szakemberek, művészek, tudósok, kutatók találkoznak hazai kollégáikkal, s beszélnek meg igényes,

magas színvonalú értekezleteken szakmájuk eredményeit, vagy mutatják be műveiket a magyar közönségnek. Csak emlékeztetőül, hiszen sajtónk sokszor megemlékezett ezekről: országos érdeklődést keltett a „Tisztelet a szülőföldnek” címen megrendezett nagyszabású kiállítás, amelyre 283 magyar származású művész hozta el munkáit. Azt sem lehet említés nélkül hagyni, hogy e mellett a nagy sikerű seregszemle mellett igen sok művész hozta haza műveit, s mutatta be a fővárosban vagy vidéken rendezett kiállításon. A bizalom erősödését, a kapcsolatok bővítését mutatják az olyan sikeres és széles körű szakmai összejövetelek, mint az orvosok találkozója. Az agrárszakemberek most készülnek szakmai összejövetelükre, a könyvtárosok pedig már második alkalommal gyűlnek össze közös gondjaik megbeszélésére. Első találkozásuk — ezt is megjegyezhetjük — az anyanyelvi mozgalom inspirációja folytán jött létre. Ugyancsak az anyanyelvi mozgalomból nőtt ki a *Magyar Fórum*, amely tavaly azokat hívta meg s hozta össze, akikre a magyar emigráció történetének kutatásában, megírásában számítani lehet. Az anyanyelvi mozgalomban mutatkozó kedvező folyamat tehát — így összegezhethetnénk az elmondottakat — egy általános folyamat része, de egyben alakítója is.

Tisztelt Konferencia! Beszámolómnak végére értem. Tudom, hogy ebben a szükségszerűen vázlatos visszatekintésben több mindenről nem tehettem, nem tettem említést, vagy nem olyan súllyal, mint sokan — főként a közvetlenül érdekeltek — szükségesnek vélnék. A hozzászólások, viták során mód nyílik majd a pótlásra, a helyreigazításokra.

Különben az elvégzett munka egyes kiemelkedő részeinek tüzetes megvizsgálása, értékelése a továbbiakban a konferencia teendője. S az is, hogy a lelkiismeretes, alapos felmérés eredményeképpen kitérje a holnap, a következő évek feladatait.

Pedagógiai munkabizottságunk elsősorban az új tankönyvsorozatra nézve vár kritikát és javaslatot: hogyan látják a kinti és hazai szakemberek az elkészült próbafejzeteket, miben kellene rajtuk változtatni?

Kulturális munkabizottságunk most első ízben vállalkozik arra, hogy átfogóan megvizsgálja, milyen szerepük lehet a *képzőművészeteknek*, még általánosabban szólva a vizuális kultúrának a mi mozgalmunkban, a magyarságismeretnek, a magyarságtudat megőrzésének a szolgálatában. Új lendület, új kezdeményezések elindítója lehet — hisszük, hogy az is lesz — a magyar irodalomról való tanácskozásunk; annak a kérdésnek elvi és gyakorlati szempontból való megvizsgálása, hogyan szolgálhatja az irodalom egyrészt a nyelvtanítást, másrészt a magyarságismeret és a magyarságtudat fejlesztését.

Mindenekelőtt azonban — konferenciánk első témájaként — abban a kérdésben szeretnénk eredményesen tanácskozni, hogy mit tettek, de főként

mit tehetnének az egyházak és egyesületek abban a közös ügyben, amelynek érdekében az anyanyelvi mozgalom próbálja együttműködésre, közös munkára összefogni a hazai és kinti magyarok legjobbjaikat. Az egyesületi vezetőkkel való kapcsolatunk állandó, ismerjük gondolataikat, nehéz és áldozatos küzdelmüket. Azt reméljük, hogy a mostani konferencián előbbre tudunk lépni abban is, hogyan lehetne eredményesebbé tenni az egyesületekben folyó nyelvtanítást kultúraápolást. Hogyan tudnának jobban élni azzal a lehetőséggel, amelyet, Védnökségünk ezen a téren is (kiadványok, módszertani anyagok, hazai szakmai továbbképzés stb.) nyújt számukra.

Tudjuk azt is, milyen fontos szerepük van az egyháznak a magyarság összetartásában, nyelve, kultúrája, hagyományai őrzésében, az ősök honával való kapcsolat ápolásában. A régi kivándorlók sorsának alakulásában, alakításában a legtöbb esetben döntő tényező volt az egyház, amely összetartotta, irányította őket. Templomuk a közösség, a magyarság szimbóluma, papjuk pedig nemcsak lelkiatyjuk, hanem ügyvédjük, bírójuk is. Ezt a szerepet az idők folyamán az egyházak megosztották a világi intézményekkel, politikai, társadalmi és egyéb egyesületekkel, de a közösség összetartásában, irányításában igen sok helyen ma is övék a vezető szerep. Ezt tudom a magam tapasztalatából is, nyugati útjaimon volt alkalmam sokféle gyülekezeti házban, összejöveteleken és templomban is szólni ezeknek az egyházi szervezeteknek a tagjaihoz, volt alkalmam azt a sokrétű munkát látni, amelyet a magyarság érdekében kifejtene. Érthető hát, hogy most az egyházak képviselőivel együtt erről a kérdéstről szeretnénk beszélgetni, ebben szeretnénk közös megállapodásra jutni. Öröndetes és egyáltalán nem meglepő, hogy egyházaink hazai vezetői a legteljesebb mértékben egyetértettek velünk a kérdés napirendre tűzésében. Ők is tudják — nálam jobban tudják —, mit jelent a nyáj és a pásztor, az egyben maradó nyáj; s a nyájat jó irányba terelgető pásztor, hogy én is ezzel a gyakran emlegetett szép metaforával éljek.

Tisztelt Konferencia! Engedjék meg — befejezésül néhány szót arról, hogyan állt össze — személyileg — ez a tanácskozás, kiket hívtunk meg az ötödik anyanyelvi konferenciára.

Röviden megfogalmazva azt mondhatnám, hogy azokat, akik huzamosabb idő óta, folyamatosan részt vesznek az anyanyelvi mozgalom munkájában de azokat is, akik az utóbbi időkben bizonyították be tetteikkel, kiállásukkal, hogy készek a közös munkára, készek gondolataikkal, javaslataikkal, kritikájukkal munkájukkal támogatni a közös ügyet. (Azt persze, hogy minden jelentkező meghívjunk, lehetőségünk korlátozott volta nem engedte meg.) Egy kissé részletezve: meghívást kaptak természetesen a Védnökség tagjai. Aztán: azok akik egyes bizottságainkban, a Nyelvünk és Kultúránk szerkesztőségében állandó munkát végeznek, valamint tanfolyamaink,

iskoláink vezetői, képviselő. Meghívtuk azoknak a hazai intézményeknek a képviselőit is, amelyekre munkánkban leginkább támaszkodunk: az MTA Nyelvtudományi, Irodalomtudományi, Történettudományi Intézete, a Művelődési Minisztérium a Népművelési Intézet, az Országos Pedagógiai Intézet, a Magyar Írók Szövetsége, a Tankönyvkiadó Vállalat, az Országos Oktatási Központ stb. képviselőit. Az e napirendi témára való tekintettel is meghívtuk a hazai egyházak vezető képviselőit és az egyházi lapok szerkesztőit.

A külföldi meghívásokkal kapcsolatban is elsősorban az vezetett. bennünket hogy régi, tapasztalt munkatársaink itt legyenek, de — főként az ő javaslatukra — sok olyan barátunk is kapott meghívót, aki újabban kapcsolódott a munkába. Minthogy a mi munkánknak igen lényeges része az egyesületek életéhez fűződik, itt van sok baráti egyesület vezetője, képviselője is. Annál is inkább. mert az ő munkájukat, gondjaikat külön is meg akarjuk beszélni.

Fontos újítás volt a mostani konferencia szervezésében, hogy azt kértük az egyes külföldi magyar intézmények, iskolák stb. vezetőitől: ők jelöljék meg, kit szeretnének elküldeni erre a tanácskozásra. Úgy gondoljuk, hogy ez a „képviselési rendszer” demokratikusabbá, nyitottabbá és — reméljük — eredményesebbé teszi a mostani összefüggést és a következő konferenciákat, egész együttműködésünket.

Köszönöm szíves figyelmüket, türelmüket, s a további napokra mindnyájunknak friss erőt és eredményes eszmecserét kívánok.

Sinor Dénes (USA)

Hozzászólások

Megint csak összejöttünk! Örül a szív, az intellektus elégedett. Egy modern Horatius azt mondaná, hogy eljött a kölcsönös vállveregetések ideje. De vannak vállak, amelyek már nem viselnek földi terhet, amelyek már nem hordozzák a magyarság gondjait. Halottakat idézek. Elsősorban Gosztonyi Jánost, Béládi Miklóst, Hamza Andrást, akik — másokkal egyetemben — már nincsenek közöttünk. Elmúlásuk jelzi az idő múlását, az öregedést, egyben talán a fejlődést, a megújulást is. Az idő és változás fogalmai elválaszthatatlanok!

A világirodalom legtöbbet idézett, legtöbbet kommentált írójának egy megjegyzése jut eszembe. Szent Pál — mert órála van szó — a korintusiakhoz írt első levelében azt írja: „Gyermekkoromban úgy beszéltem, mint egy